

UNIVERSITAT DE GIRONA

a
llegim

44-45

- La invisibilitat de les dones en el cànon literari
- Josep-Ramon Bach, un poeta que reuneix la seva obra completa

46-47

- 'L'última temptació de Crist', de Nikos Kazantzakis ● El llibre amb què Pau Vadell va guanyar els Jocs Florals

Redescobrir l'exigència de Joan Ferraté

La Universitat de Girona va presentar ahir el fons bibliogràfic i documental de Joan Ferraté, un dels crítics literaris, traductors i poetes més importants de la segona meitat del segle XX del panorama català. Quinze anys després de la seva mort continua sent molt poc conegut. A partir d'ara les coses podrien començar a canviar

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

Les llegendes al voltant dels germans Gabriel Ferrater i Joan Ferraté són diverses i acostumen a incidir en les seves relacions personals, en el tracte difícil i en la seva mort. Al costat de la rumorologia extraliterària, s'ha bastit també un discurs, en general elogiós, sobre el valor de la seva poesia, del seu discurs crític i de les traduccions. Gabriel Ferrater (1922-1972) va aplegar la seva obra poètica a *Les dones i els dies* (Edicions 62, 1968), però va deixar textos sobre literatura recollits a *La poesia de Carles Riba* (Edicions 62, 1979) o *Foix i el seu temps* (Quaderns Crema, 1987) i va traslladar al català *El procés*, de Franz Kafka, i al castellà *Doctor Glas*, de Hjalmar Söderberg, o *París era una festa*, d'Ernest Hemingway, entre d'altres. Joan Ferraté (1924-2003), va publicar llibres de poesia com *Les taules de Marduk* (1970) i *Llibre de Daniel* (La Gaià Ciència, 1975), i va desplegar el seu vessant assagístic a *La operació de leer* (Seix Barral, 1962), *Provocacions* (Empúries, 1989) i *Apunts en net* (Quaderns Crema, 1991). Entre les seves traduccions més conegudes hi ha les de Cavafis, Du Fu i T.S. Eliot, de qui va versionar en català *The wasted land* i la va acompanyar d'un estudi interpretatiu modèlic.

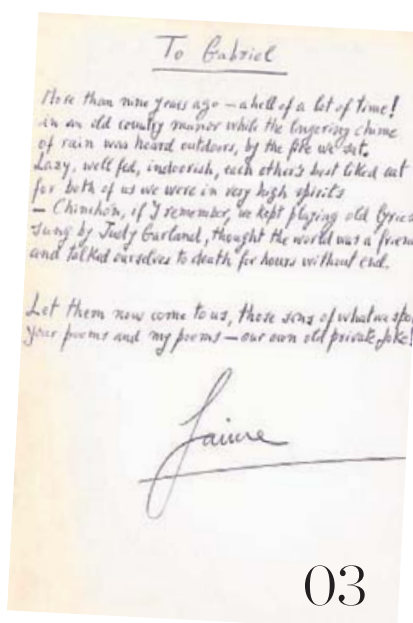
"A Joan Ferraté li devem una certa reparació, perquè si bé és veritat que la seva independència i llibertat van tenir elements positius en la seva obra, a la llarga li ha costat que la seva figura fos més visible i reconeguda", explica Xavier Pla, professor de la Universitat de Girona que ahir va encapçalar la recepció del

DAVID BORRAT

02

03

04

fons bibliogràfic i documental de l'autor, cedit per la seva única filla, Amàlia. “Ens vam posar en contacte amb ella i amb Jordi Cornudella, un dels marmessors de l'obra, per oferir-los la possibilitat de catalogar el fons i posar-lo a disposició dels estudiosos –continua-. Som una universitat pública amb 25 anys d'història, i la biblioteca es veurà enriquida amb el fons de Ferraté, que s'afegeix al de Prudenci i Aurora Bertrana i Josep Ferrater Mora”.

Una biblioteca eclèctica Llibres de poesia, assaig, lingüística i biografies

Els gairebé 12.000 volums de la biblioteca de Joan Ferraté demostren “el seu eclecticisme com a lector”. Hi ha “des de poesia grega clàssica, medieval catalana i del Segle d'Or espanyol fins a un volum considerable d'autors anglosaxons, entre els quals hi ha Philip Larkin, T.S. Eliot i W.H. Auden –comenta Pla-. També assajos del New Criticism, lingüística i estructuralisme dels anys 70, llibres de filosofia i molts exemples de gènere biogràfic”. També hi ha correspondència –dels dos germans- i volums de la biblioteca de Gabriel Ferrater que, després de la seva mort, havien passat al seu germà petit, Joan. “Volem dinamitzar l'estudi de la seva obra i impulsar tota mena d'activitats: la primera serà un curs d'estiu sobre els dos germans”, explica Pla. Així i tot, els projectes editorials que es puguin impulsar hauran de comptar amb el vistiplau dels marmessors de l'obra, Jordi Cornudella, Manel Martos i Manel Florensa. “Hi ha un projecte contractat a Galaxia Gutenberg per a l'edi-

ció de les obres completes tant d'en Joan com d'en Gabriel –avança Cornudella-. La responsabilitat filològica recau sobre mi, però el problema de fons gros és que costa afrontar un projecte que implica posar en circulació uns quants milers de pàgines, algunes de les quals en alemany, anglès i francès, per al qual caldrien dos anys de feina intensa i exclusiva”. Cornudella recorda que de Ferrater n'han anat sortint inèdits els últims anys, com l'apèndix de l'edició de butxaca de *Les dones i els dies* (Labutxaca), *Notícies de llibres* (Península) i *Tres prosistes* (Empúries), totes elles aparegudes el 2010.

“L'any 1994, Antàrtida –segell castellà d'Empúries- va publicar *Esritores en tres llengües*, on es recollien els articles que Ferrater va escriure per a l'enciclopèdia Salvat sobre escriptors anglesos, francesos i alemanys. Allà hi sortien els articles més llargs, però Ferrater en va fer també d'extensió mitjana i breu. Aquests textos són estrictament inèdits, encara ara. També hi ha uns quants retallons de lingüística que no van sortir a *Sobre el llenguatge* [Quaderns Crema, 1981]”. La conferència –inèdita- sobre Pompeu Fabra serà recollida a *Curs de literatura catalana*, que publicarà enguany Empúries amb textos dedicats a Riba, Foix, Pla, Ruyra i Català. El 2019, a Edicions 62 sortirà una edició crítica de la poesia completa de Ferrater, amb variants i poemes publicats en revistes i també traduccions de l'autor a l'anglès.

L'amistat de Ferraté amb Cornudella va arrencar el 1986, poc abans de convertir-se en l'editor de *Catàleg general*, que reunia la seva poe-

01. JOAN FERRATÉ.

02. XAVIER PLA, AMB AMÀLIA FERRATÉ, AHIRALA UNIVERSITAT DE GIRONA.

03. DEDICATÓRIA DE JAIME GIL DE BIEDMA A GABRIEL FERRATER.

04. GABRIEL FERRATER.

sia, i d'*Apunts en net*, tots dos a Quaderns Crema, publicats el 1987 i el 1991, respectivament. “En Joan dinava en un restaurant proper a l'editorial i ens trobàvem abans de la una –recorda-. Vaig passar moltes tardes a casa d'ell. Amb els anys, tot i que cada vegada tenia menys amics, jo el vaig conservar”. De Ferraté, Cornudella destaca “la voluntat de posar el pensament i la poesia al centre de la seva vida i al servei dels altres”. “És el model d'home de cultura i de savi amb qui em sento més identificat –afegeix-. Tenia una relació abnegada davant els textos, i al mateix temps, la seva era una posició d'egoisme radical, perquè considerava que allò que veu el lector sempre és en relació a ell mateix”.

El triple dietari de Ferraté Aquest inèdit serà publicat durant l'any 2018

Entre els projectes editorials en relació a Joan Ferraté, Cornudella destaca un volum amb tres dietaris. “Sortiran després de l'estiu, però encara no sabem amb quina editorial: hi ha diversos candidats –avança-. Estan escrits entre finals dels 60 i principis dels 70, durant l'any sabàtic a Roma i quan preparava l'edició comentada de *La terra gastada* d'Eliot, i durant la relació amb Daniel”. Abans d'això, Ferraté –que vivia al Canadà des del 1962- havia tingut una filla, Amàlia. “Vam tenir una relació poc estreta, i després de la seva mort, quan vaig rebre la notícia que jo era l'hereva de la seva obra em vaig sorprendre molt –admet-. Amb prou feines puc llegir el que va escriure, perquè no sé català”. Amàlia Ferraté, que tot i néixer al Canadà es va criar al Regne Unit, va ser conscient que calia preservar la biblioteca paterna i, després d'uns anys de conservar-la en un magatzem, la va instal·lar a la casa de Pals on actualment viu. “Amb l'ajuda d'altres persones he anat descobrint com era el meu pare –diu-. És una mena d'educació encara oberta”. La filla de Joan Ferraté creu que per conservar i difondre el llegat ferraterià calia cedir-lo a la Universitat de Girona. “M'agradaria també que la seva obra s'arribés a traduir a l'anglès –diu-: les ganes hi són, ja veurem si ens en sortim”.

Aquesta mateixa setmana, Amàlia Ferraté assistia a l'acte de la Universitat de Girona, però també a la creació de l'Associació d'Amics de Gabriel Ferrater. Ubicada a Sant Cugat, té diversos objectius: “En

primer lloc, volem promocionar i fomentar els estudis sobre l'obra de Ferrater –explica Miquel Santaella, un dels seus membres-. També vetllarem per la publicació de l'obra completa, i per la bona marxa del premi Ferrater de poesia. Volem impulsar també la creació d'una exposició permanent a Sant Cugat sobre la vida i obra d'en Gabriel”. Des de l'associació es treballa també per declarar el 27 d'abril –data de la mort- com a Dia Ferrater. També es vol tirar endavant una biografia en català sobre el poeta i s'impulsarà un Any Ferrater el 2022, coincidint amb el centenari del seu naixement.

Un intel·lectual de primera Víctor Obiols, Jordi Gracia i

Núria Perpinyà parlen de Ferraté
El poeta Víctor Obiols va llegir a finals dels anys 80 l'única tesi doctoral sobre Joan Ferraté que s'ha escrit fins ara. “Va ser un personatge d'una gran energia cultural, molt intolerant amb l'estultícia i la incompetència general –assegura-. Tot i que era un intel·lectual de primera, poca gent se n'ha assabentat”. Un dels assagistes que l'han estudiat recentment ha estat Jordi Gracia. A *Burguesos imperfectes* (RBA - La Magrana, 2012) en parlava: “Estava convençut de la necessitat del debat d'idees, de perdre de vista l'impressionisme flatulent –diu-. Gran part de la seva naturalesa addictiva té a veure amb la virulència de l'heterodòxia, que és impulsiva i impacient. La societat catalana és poc tolerant amb figures desafiantes com la seva. Penso que Ferraté és un dels grans assagistes de la segona meitat del XX, juntament amb Rafael Sánchez Ferlosio, Juan Benet i Manuel Sacristán”. L'escriptora Núria Perpinyà va escriure amb Xavier Macià el primer assaig sobre Gabriel Ferrater, publicat a Edicions 62 el 1986. Hi ha dedicat tres llibres més i coneix a fons l'obra de Joan Ferraté. “Va preveure la importància que tindria el lector coetàniament a Umberto Eco –recorda-. *La operació de leer i Opera aperta* daten tots dos del 1962. És cert que costa trobar els seus llibres ara, però no més que els d'altres autors. Ferraté hauria de ser reivindicat com una de les figures literàries més grans del país. Està a l'altura de Joan Fuster, però la seva repercussió és molt menor. Era irònic i crític amb tothom, potser per això resulta incòmode: un problema similar l'ha tingut el sociolingüista Lluís Vicent Aracil. ♦